

İsrail-Filistin Anlaşmalarının Askıya Alınması Ne Anlama Geliyor?

Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi

2020

Filistin Siyaset Gündemi Serisi

İsrail-Filistin Anlaşmalarının Askıya Alınması Ne Anlama Geliyor?

Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi

Temmuz, 2020

COPYRIGHT © 2020

Bu yayının tüm hakları Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi'ne aittir. Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi'nin izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi; siyasi kalkınma meselelerinde, karar almada ve demokratik değerlerin ve itidalli olma değerinin yüceltilmesinde uzman bir kaynak olmaya çalışan bir araştırma merkezidir.

Toplumlar inşa etmeleri, medeni ülkeler kurmaları ve kendi geleceklerini kendileri belirleme, - hürriyet-eşitlik-insanlık onurunu ayakta tutma ilkelerine dayalı bir demokrasi kurmaları için; bölgedeki fertlerin, cemaatlerin ve partilerin; siyasi güçlerinin ve imkânlarının geliştirilmesine ve şiddeti ve yandaşlığı bırakmaya yardımcı olan; ölçülü olma, çoğulculuk, itidalli olma, hoşgörü ilkelerinin manalarının derinleştirilmesi ve halkların (özellikle de Filistin Halkı) sosyal ve sivil haklarını kazanmalarına katkı sağlamak Merkez'in hedeflerindedir.

Vision Center for Political Development

İkitelli OSB Mah. Atatürk Blv. NO:54 Mahmut Torun İş Merkezi, K:7 D:20 34490, Başakşehir/İstanbul
Tel: +90 212 631 0107

www.vision-pd.org/tr

İSRAİL-FİLİSTİN ANLAŞMALARININ ASKIYA ALINMASI NE ANLAMA GELİYOR?

Siyasi-Hukuki Boyutları ve Sonuçları

İhsan Adil – Beşşar Salut ¹

19 Mayıs 2020’de Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas, Filistin ve Filistin Kurtuluş Örgütü’nün İsrail’le yapılan bütün anlaşmalardan vazgeçtiğini ve artık bu anlaşmalara bağlı kalmayacağını bildirdi. Ayrıca Abbas, İsrail’i işgalci bir güç olarak tanımlayarak bu karar sonucunda doğabilecek bütün yükümlülükleri ve sorumlulukları İsrail’e yükledi.² Mahmud Abbas bu açıklamasıyla, ABD başkanı Donald Trump’ın “Yüzyılın Anlaşması” olarak da bilinen “Barış Planı” önerisine uygun olarak İsrail’in, Batı Şeria topraklarını ilhak etmek üzere harita planlaması yapmaya başladığını duyuran İsrail başbakanı Binyamin Netanyahu’ya cevap verdi.

Yapılan bu açıklamalardan sonra 26 Mayıs 2020’de Uluslararası Ceza Mahkemesi Ön Soruşturma Dairesi, işgal edilen Filistin topraklarıyla ilgili yargılama yetkisini değerlendirmek üzere Filistin’in, anlaşmaları feshettiğine yönelik kararının ne anlama geldiğini ve İsrail-Filistin arasında var olan anlaşmaların, özellikle “Oslo Anlaşması”nın hangi noktada yer aldığına dair Filistin yönetiminden açıklama ve ek bilgiler istedi. Filistin yönetimi ise bu isteğe 4 Mayıs’ta şu cevabı verdi: “İsrail, ilhak planını sürdürecektse, bu durum iki taraf arasında gerçekleşen Oslo anlaşmaları ve onaylanmış diğer tüm anlaşmaların özünden bozulacağı anlamına gelir”.

Bu makalede İsrail-Filistin anlaşmalarının durdurulma girişiminin yasal boyutlarını uluslararası yasalar çerçevesinde değerlendirmeye çalışacağız. Bunu yaparken mevcut anlaşmaların durdurulma kararı sonrası Filistin topraklarının yasal durumu ve Filistin yönetiminin yasal varlığı ile anayasasının varlığı konusunda atılan adımın sonuçlarını da ele alacağız. Aynı şekilde atılan yeni adımdan sonra Uluslararası Ceza Mahkemesinde görülen Filistin sorunu konusunda gelişebilecek boyutlara ve muhtemel senaryolara değineceğiz.

¹ Bu makale Arapça yayınlanmış olan bir inceleme-araştırma makalesinden özetlenmiştir. **Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi**, 05/06/2020. Link: <https://cutt.us/jIk1E>

² Devlet Başkanı Abbas: “Şuan biz İsrail ve ABD ile yapılan güvenlik anlaşması da dâhil olmak üzere tüm anlaşma ve mutabakatlardan vazgeçmiş durumdayız”. **Filistin Haber ve Bilgi Ajansı (Wafa)**, 19/05/2020. Link: http://www.wafa.ps/ar_page.aspx?id=GddR9Sa876480758736aGddR9S

İsrail-Filistin Anlaşmalarının Arka Planı

Filistin Kurtuluş Örgütü ile İsrail arasında geçmişten günümüze imzalanmış olan dört resmi anlaşma bulunmaktadır. Bu anlaşmalar şu şekildedir:

- a) **I. Oslo Anlaşması 1993.** Bu anlaşma, Filistin Kurtuluş Örgütünün İsrail'in varlığını onayladığı; İsrail'in de Filistin Kurtuluş Örgütünü Filistin halkının temsilcisi olarak kabul ettiği ilk anlaşmadır. Bu anlaşma gereği Filistin yönetiminin oluşturulmasına karar verilmiş olup anlaşma metninde şu madde yer almıştır: “Beş yılı aşmamak kaydıyla bir geçiş döneminin oluşturulması ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 242 ile 338 sayılı kararları doğrultusunda kalıcı bir çözümün sağlanması”
- b) **Gazze-Eriha Anlaşması 1994.** Bu anlaşmayla İsrail'in Gazze ve Eriha'dan çekilmesi kararlaştırılmış ve Filistin yönetimine kanun çıkarıp yasama yetkisi tanınmıştır. Ayrıca İsrail, dış tehditlere karşı ve yerleşim yerlerinin güvenliği konusunda savunma hakkını sürdürecektir. İki taraf arasındaki ekonomik ilişkileri düzenlemek üzere bu anlaşmaya “Paris Ekonomi Protokolü” de ilave edilmiştir.
- c) **II. Oslo / Taba Anlaşması 1995.** Bu anlaşma gereği İsrail, Filistin'in altı ana şehriden çekilmeyi taahhüt etmiştir. Filistin yasama meclisine 82 üyenin seçilmesine ve İsrail hapisanelerindeki tutukluların serbest bırakılmasına karar verilmiştir.
- d) **I. Wye River Anlaşması 1998 ile II. Wye River Anlaşması 1999.** Bu iki anlaşmaya göre Filistin yönetiminin şiddete karşı daha fazla kampanya yürütmesine karşılık İsrail, %13 oranında Batı Şaria'ya tekrar açılmak üzere yeni bir süreç işletecektir.³ Ayrıca iki taraf arasındaki güvenlik işbirliğinin sürdürülmesine karar verilmiştir.

Uluslararası Yasalar Çerçevesinde İsrail-Filistin Anlaşmalarının Durdurulmasının Hukuki Boyutları

Oslo anlaşması ve sonrasında devam eden diğer anlaşmalar, Filistin halkının temsilcisi olarak yer alan Filistin Kurtuluş Örgütü ile İsrail devleti arasında imzalanmıştır. “Antlaşmalar Yasası” hakkındaki Viyana Sözleşmesinin üçüncü maddesine göre “uluslararası yasalarda

³ 1993 Oslo Anlaşmasından itibaren İsrail-Filistin anlaşmaları, **Aljazeera**, 30/08/2007. Link: <https://cutt.us/XA2gd>

devletler ile kişiler arasında yapılan anlaşmalar”, Antlaşmalar Yasası hakkındaki Viyana Sözleşmesinin hükümlerine tabi değildir. Zira bu sözleşme, sadece devletlerarasındaki ilişkileri düzenler.

Oysaki Filistin, Birleşmiş Milletler tarafından 2012 yılında devlet statüsü kazandıktan sonra 2014 Nisan ayında Viyana Sözleşmesi Antlaşmalar Yasasına katılmıştır. Antlaşmalarda devletlerin devamı hakkındaki Viyana sözleşmesinin 16. maddesine göre bağımsızlığını yeni kazanmış bir devlet, kendi sınırları içinde daha önce yürürlükte olan anlaşmalara uymak zorunda değildir. Ancak bir devlet olarak Filistin’in, daha önce Filistin Kurtuluş Örgütünün imzalamış olduğu anlaşmalara uymak zorunda olduğu söylenebilir. Çünkü Filistin devleti, hem Filistin Kurtuluş Örgütünün mirasçısı olma sıfatı taşıyor hem de Filistin hükümeti ve yönetimi, yürürlükteki anlaşmalara bağlı kalacağını defalarca ilan etmiştir. Ayrıca Filistin’in, Birleşmiş Milletlere üye olmayan gözlemci devletlerden biri olarak tanınmasından sonra dahi Filistin Kurtuluş Örgütü, gerek içeride gerekse dışarıda Filistinlilerin resmi temsilcisi olarak kalmaya devam etmiştir.

Filistin’in İsrail’le yaptığı anlaşmalardan çekilme yetkisinin olup olmadığını ve bu kararının anlaşmaları bozma veya uluslararası hukuku çiğneme olarak değerlendirip değerlendirilemeyeceğini saptamak üzere Antlaşmalar Yasası hakkındaki Viyana Sözleşmesinin maddelerine uyulabileceğini görüyoruz.

- 1- Anlaşmanın Metne Göre Sona Ermesi** (Antlaşmalar Yasası hakkında Viyana Sözleşmesinin 54. Maddesi): Ne Oslo Anlaşmasında ne de sonrasındaki diğer İsrail-Filistin anlaşma metinlerinde anlaşmanın sona ereceği herhangi bir tarih belirtilmemiştir. Fakat bütün anlaşmalarda geçiş döneminin oluşturulmasından söz edilmiştir. Geçiş döneminin süresi Oslo anlaşmasına göre beş yılı geçmeyecek şekilde belirtilmiş ve bu süre zaten 1998 itibarıyla sona ermiştir.
- 2- Anlaşmaya Uyulmadığı Gerekçesiyle Anlaşmanın Feshedilmesi** (Antlaşmalar Yasası hakkında Viyana Sözleşmesinin 60. Maddesi): Oslo anlaşması onlarca defa esastan çiğnenmiştir. Anlaşmayı çiğneme örneklerinden sadece biri İsrail’in 2002 yılında düzenlediği Savunma Kalkanı Operasyonu çerçevesinde Batı Şeria’da yer alan şehirleri tekrar işgal etmeye başlayıp işgal edilen toprakları yerleşim yerlerine

çevirmeyi sürdürmüş olmasıdır.⁴ Bu durumla ilgili zaten Uluslararası Ceza Mahkemesi bir inceleme başlatmıştı.⁵ Aynı şekilde İsrail'in ilhak kararları da yapılan anlaşmaların özünü çiğneme anlamına gelmektedir.

3- Anlaşmanın Uluslararası Hukuk Kurallarına Aykırı Olması (Anlaşmalar Yasası hakkında Viyana Sözleşmesinin 53. Maddesi): Şöyle ki Oslo anlaşması, yürürlükte olan birtakım uluslararası hukuk kurallarıyla çelişmektedir. Nitekim Oslo anlaşmasıyla, uluslararası hukukun ve 1949 yılında kabul edilen Cenevre Sözleşmelerinin gereği olarak Filistinlilere tanınan birtakım haklardan esas itibariyle ödün verilmiştir. Yerleşim yerleri sorununun müzakere edilmesinin ertelenmesi, verilen ödünlere birisidir. Hâlbuki bu sorun, ödün verilmemesi gereken en önemli sorunlardan birisi olup bunun yok sayılması, uluslararası insan haklarına aykırıdır; hatta bir savaş suçudur. Ayrıca Oslo anlaşması, Filistin yönetiminin yetki alanını, dış ilişkiler ve iç işlerdeki yasama gibi en temel konularda bile sınırlandırmıştır.⁶ Bunların hepsi, uluslararası hukuk kurallarına aykırıdır.

Anlaşmaların Durdurulma Kararından Sonra Filistin Topraklarının Yasal Statüsü ve Filistin Yönetiminin Varlığı Meselesi

Filistin yönetiminin yasal yetkisi, üç temel unsura dayanmaktadır. Bunlar, Filistin Kurtuluş Örgütü, Oslo Anlaşması ve seçimlerdir. Filistin Kurtuluş örgütüne bağlı olan Ulusal Meclis ile Merkez Kurul tarafından artık Oslo anlaşmasından vazgeçildiğine dair yapılan açıklamadan sonra Filistin Yönetiminin yasal statüsü konusunda bir değişim başlayacaktır. Şöyle ki Filistin yönetimi, kendisine verilen yetkilerle ve çalışma sistemini düzenleyen tüzüklerle artık sona ermiş olacaktır. Aynı zamanda yeni yasal statüyle uyumlu olabilmesi için Filistin anayasasının da tekrar düzenlenmesi veya yeni bir anayasanın yapılması gerekecektir. Nitekim Filistin anayasasının 115. Maddesinde belirtildiği üzere “*Geçiş Dönemi boyunca bu anayasa kuralları uygulanacak olup Filistin devletinin yeni anayasası uygulamaya gireceği ana kadar da mevcut anayasanın uygulanma süresi uzatılabilecektir*”. Ayrıca bu anayasanın giriş kısmında “*Bu anayasa, uzlaşılan (Oslo) ilkeleri doğrultusunda Geçiş Dönemi çerçevesinde yapılmıştır*”

⁴ İhsan Adil, *Filistin: Birleşmiş Milletlere Üye Olmayan Gözlemci Devlet -Hukuki ve Siyasi Boyutlarıyla-*, 2014, s. 31.

⁵ Crimes Committed in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, since 13 June 2014. Link: <https://www.icc-cpi.int/palestine>

⁶ İhsan Adil, a.g.e, s. 24-27.

ibaresi yer almıştır. Şuan anlaşmalardan feragat edildiğine göre bu “Geçiş Dönemi” sona ermiş demektir.

Ne var ki Filistin’in bir devlet olarak varlığında kuşku yoktur. Nitekim 2012 yılında Filistin’in statüsü Birleşmiş Milletlerde üye olmayan gözlemci devlete yükseltilerek onun bir devlet olarak varlığı teyit edilmiştir. Dolayısıyla Filistin’in devlet olarak varlığı Oslo anlaşması veya diğer anlaşmalara dayanmamaktadır. Bu devletin varlığı, bir devletin teşekkülünde olması gereken halk, coğrafya ve uluslararası düzeyde geniş ölçüde tanınmış ve dış ilişkileri olan bir hükümet gibi ana unsurlara dayanmaktadır. Filistin’in, artık “Filistin Yönetimi” olarak değil de bir devlet olma özelliğini 2012 yılından 2018’in ortalarına kadar 87 uluslararası sözleşmeye katılmakla⁷ ve 21 uluslararası örgüte üye olmakla⁸ elde ettiğini görüyoruz.

Böylece Filistin, İsrail’le yapılan anlaşmalardan çekildikten sonra işgal altında bir devlet olarak kalmaktadır. Hem İsrail’in hem de Filistin’in taraf olduğu Cenevre Sözleşmeleri, Filistin-İsrail ilişkilerini düzenlemektedir. Şöyle ki 1949’da dört Cenevre Sözleşmesinde de ortak olarak yer alan 2. maddeye göre “bu anlaşmalar, işgal altında bulunan herhangi bir toprak için geçerlidir”. Uluslararası Adalet Divanı, 2004 yılında “ayrılık duvarı” konusunda karar verirken söz konusu maddeye dayanmış ve Filistin topraklarının işgal altında olduğunu dikkate alarak İsrail’in dördüncü Cenevre Sözleşmesine bağlı kalması gerektiğine vurgu yapmıştır. Ayrıca dördüncü Cenevre Sözleşmesinin 47. Maddesine göre “*İşgal altındaki herhangi bir bölgede yer alan koruma altındaki kişilerin hiçbir suretle bu sözleşme hükümlerinden yararlanmaları engellenemez. Gerek toprakların işgal edilmesi sonucu hükümet veya bölgedeki kurumlar değişmiş olsun, gerek işgal edilen bölgedeki yönetim ile işgalci devlet arasında herhangi bir anlaşma sağlanmış olsun, gerekse işgalci devlet, işgal edilen yerlerin tamamını veya bir bölümünü ilhak etmiş olsun koruma altındaki kişiler, sözleşmeye dayalı haklarından mahrum edilemez*”

Şu hususa da işaret etmemiz gerekir ki Filistin yönetiminin feshedilmesi, Filistin Kurtuluş Örgütünün Filistin halkının temsilcisi olma yetkisini ortadan kaldırmaz. Bu konu, Birleşmiş Milletlerin Filistin’i üyeliğe terfi ettirme ile ilgili (19/69) sayılı kararında da ifade edilmiştir.⁹ Böylelikle Filistin Kurtuluş Örgütünün, yapılacak yeni seçimlere kadar Filistin hükümetini

⁷ Filistin Devletinin Katıldığı Uluslararası Sözleşmeler, **Filistin Dışişleri Bakanlığı**, Haziran 2019. Link: <https://cutt.us/rPfd1>

⁸ Filistin Devletinin Uluslararası Örgütlere Üyeliği, **Filistin Dışişleri Bakanlığı**, Haziran 2019. Link: <https://cutt.us/e2RyW>

⁹ **Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı**, Sayı (67/19), Dönem (67).

idare etmesi mümkündür. Aynı şekilde Filistin Kurtuluş Örgütü, “Filistin yönetimini” Ulusal Konseyin güdümündeki bir yürütme organı olarak tutmaya devam edebilir. Şöyle ki örgüt tüzüğünde ikinci bölümün 7. Maddesinde şu ifadeler yer almıştır: “Ulusal Konsey, Filistin Kurtuluş Örgütünün en üst karar alma merkezidir. FKÖ’nün siyasetini, program ve stratejilerini Ulusal Konsey belirler”¹⁰

Anlaşmaların Sonlandırılması ve Uluslararası Ceza Mahkemesinde Görülen Filistin Sorunu Üzerine Gelişebilecek Yeni Boyutlar

Filistin, Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulmasını düzenleyen Roma Statüsüne 2014 yılında resmen katıldıktan sonra¹¹ Filistin yönetimi, 22 Mayıs 2018’de incelenmesi için Filistin sorununu başsavcıya sevk etti.¹² Bunun sonucunda mahkeme başsavcısı, Filistin topraklarında işlenen suçlarla ilgili hemen bir ön araştırma yaptı. Daha sonra Filistin’de işlendiğine inanılan suçlarla ilgili resmi bir soruşturmanın açılması yönünde karar alındı ki Ön Soruşturma Dairesi tarafından “işgal edilen Filistin toprakları” konusunun sınırları belirlenebilsin.¹³

İsrail-Filistin anlaşmalarının feshedilmesinin Ceza Mahkemesinin, Filistin topraklarıyla ilgili yargılama yetkisinde ne gibi bir etki yaratacağı konusunda polemik yaşandı. Özellikle mahkemenin Ön Soruşturma Dairesi, hem Filistin’den hem de İsrail’den bu konuyla ilgili bilgi notu vermelerini istedikten sonra yaşanan polemik birtakım iddialar doğrultusunda gelişti. Bu iddialara göre Oslo anlaşmalarında Filistin yönetiminin “herhangi bir devleti” temsil etmediği vurgulanmış ve dolayısıyla Uluslararası Ceza Mahkemesinin tüzüğüne göre Filistin yönetiminin üye olarak kabul edilmesi zaten mümkün değildir.

Bizim kanaatimize göre Oslo ve diğer anlaşmaların feshedilmesi, Uluslararası Ceza Mahkemesinin bu konudaki yargılama yetkisini kaldırmamış veya bozmamış aksine yetkinliğini teyit etmiştir. Bu kanaatimizin en önemli gerekçelerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Filistin bir devlettir ve bu devletin Roma Statüsüne katılıp Uluslararası Ceza Mahkemesinin bir üyesi haline gelmesi, Birleşmiş Milletlerin bünyesinde bir devlet olarak tanınmasıyla gerçekleşmiştir. Bu durum, hiçbir şekilde Oslo ve sonrasındaki anlaşmalara istinaden gelişmiş değildir.

¹⁰ Filistin Kurtuluş Örgütü Tüzüğü, **Filistin Ulusal Konseyi**. Link: https://cutt.us/tlsQY_

¹¹ Filistin sorununun sevk işlemi, Roma Statüsünün 13 (a) ile 14. Maddelerine dayanmaktadır.

¹² Referral by the State of Palestine Pursuant to Articles 13 (a) and 14 of the Rome Statute, ICC, 15 May 2018. Link: <https://www.icc-cpi.int/palestine>

¹³ Crimes Committed in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, since 13 June 2014. Link: <https://www.icc-cpi.int/palestine>

2. Oslo anlaşmasıyla Filistin yönetimine, yerleşim yerlerindeki sakinler dâhil olmak üzere İsrailileri yargılama yetkisi verilmiştir. Filistin'in şuan anlaşmalardan çekilmesiyle kendi topraklarında işlenen herhangi bir suçu yargılamaya yönelik tabii hakkı tekrar dönmüş olacaktır. Zira Filistin, işgal altında olsa bile devlet egemenliğinin taraflarından biri olma statüsüne haizdir. (Dördüncü Cenevre Sözleşmesinden 54, 64 ve 65. Maddeler)
3. Geçmiş yılları dikkate aldığımızda yani Filistin henüz anlaşmalardan çekilmeden önce İsrail'in işlediği yerleşim politikası gibi bir dizi suçlar, şuan sürmekte olan suçların aynısıdır. Yani Filistin anlaşmalardan çekildikten sonra bile İsrail'in devam ede gelen suçları olduğu gerekçesiyle Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından yargılanabileceği anlaşılmaktadır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi başsavcısının sergilemiş olduğu tavrından Oslo ve sonrasındaki anlaşmaların, Filistin tarafından feshedilse de edilmese de mahkemenin yetki alanına herhangi bir etkisi olmayacağı anlaşılmaktadır. Zira bu durum şu gerekçelere dayanmaktadır:

- Filistin devleti, anayasanın taraflarından birisi olarak yer aldığı için Ceza Mahkemesinin, bu devletin topraklarında işlenen suçları herhangi ek bir değerlendirmeye ihtiyaç olmadan doğrudan yargılama yetkisi bulunmaktadır.
- Oslo anlaşmalarının içeriğinde Filistin'in Ceza Mahkemesinin yargılama yetkisini engelleyebilecek veya bu yetkiyi sürdürmesini önleyecek hiçbir şey bulunmamaktadır. Hem anlaşmanın İsrail ve Filistin tarafları, Batı Şeria ile Gazze şeridini tek bir coğrafi bölge gibi değerlendirmişlerdir.
- Gerçek şu ki işgal edilen Filistin toprağının bir egemenliğinin olması gerekir ve bu egemenlik, işgal altında bulunan Filistin halkına aittir. Bu itibarla İsrail'in, işgalci bir yönetim olarak Filistin üzerinde bir egemenlik iddia etmesi olanaksızdır. Yargılama yetkisinin Filistin'den alınıp İsrail'e verilmesi, Filistin'in tabii yetkinliğini kaldırmaz ve Uluslararası Ceza Mahkemesinin de yargılama yetkisini sürdürmesini engelleyemez.

- Roma Statüsünün 12 (2) (a) maddesine göre Ceza Mahkemesinin, “toprakları üzerinde sorun teşkil eden olayın veya suçun meydana geldiği bir devleti” yargılama yetkisi vardır; ancak “bir devletin yerel mahkemelerinin kendi toprakları üzerinde yürüttüğü bir yargılama olayına” müdahale etme yetkisi yoktur.

Şimdi Ne Olacak? Muhtemel Senaryolar

Mahmud Abbas’ın 19 Mayıs’ta anlaşmaları sonlandırma bildirisine yönelik ani çıkışı ve sonrasında Filistin’in, 4 Haziran’da Uluslararası Ceza Mahkemesine verdiği “anlaşmaların sona ermesi, İsrail’in sürdüreceği ilhak kararına bağlıdır” şeklindeki cevaptan bir sonraki adımın ne olacağı konusunda belirsizlik devam ederken bizim özellikle Abbas’ın açıklamalarından sonra şu senaryoları düşünmemiz mümkündür:

Birinci Senaryo: Bu senaryoya göre Abbas’ın aldığı karar, gerçekte fiili bir adıma dönüşmeyecektir. Bu karar, İsrail’e ve uluslararası topluma yönelik bir tür baskı kurma mesajından ibarettir. Bu mesajla uluslararası toplumu kendi yanına çekerek işgal gücünü, planladığı ilhak girişiminden ve durgun suları oynatma teşebbüsünden geri adım atmaya zorlaması ve böylece uluslararası bir barış konferansının düzenlenip şeffaf, müzakereci ve yeni bir yol haritasının oluşturulması hedeflenmiştir.

Bu senaryonun doğruluğunun kanıtı, geçmişte Filistin yönetimi tarafından birçok defa İsrail’le yapılan anlaşmaların feshedildiğine dair yapılan benzer açıklamalara ve hâlihazırdaki realiteye dayanmaktadır. Şöyle ki anlaşmaların gerçekten durdurulduğuna dair ne pratik ne de stratejik adımlardan hiç bahsedilmemiştir. Ayrıca buna Filistin yönetiminin fiili durumu da eklenebilir. Zira işgalci güç, sınır kapılarındaki kişi veya malların giriş-çıkış hareketleri gibi Filistin yönetiminin en temel sorumluluk alanlarını kontrol altında tutuyor. Filistin yönetiminin % 65 oranındaki bütçesi, takas anlaşması¹⁴ gereği İsrail’den gelmektedir. Diğer yandan bir anda güvenlik koordinasyonunun da kesilmesi mümkün değildir. Şöyle ki anlaşmaların feshedilmesinin etkisi, bir dizi uluslararası kriz dikkate alındığında temel gıda maddelerinin kaynağı da dâhil olmak üzere tüm alanları kapsayacaktır. Yani anlaşmaların durdurulması demek işgalci gücün, bir açıdan tüm bu sorumlulukları üzerine alması anlamına gelirken, diğer yandan yönetim kadrosu dâhil Filistinlilerle doğrudan karşı karşıya kalması anlamına gelmektedir. Bu durumda Filistin’in birliğini tekrar sağlamak için ve Filistinlilere yönelik

¹⁴ **Filistin Ekonomi Siyaseti Araştırma Enstitüsü**, (MAS), 2017 ile 2018 Devlet Bütçe Giderleri karşılaştırması ve 2019 takas gelir krizi; s. 2.

kapsamlı ve şeffaf bir stratejinin belirlenmesi için tartışmalı yeni bir yol haritasına ihtiyaç duyulacaktır.

İkinci Senaryo: Bu senaryoya göre alınan kararı ileriye taşıyıp uygulamaya sokmak ve anlaşmalardan resmi olarak çekildiği yönünde bildirimde bulunmak. Bu ihtimal, iki şekilde olabilir:

- **Filistin Yönetiminin fiilen feshedilip temsili bir şekilde Filistin hükümeti olarak kalmaya devam ettiğinin deklare edilmesi:** Bununla kastettiğimiz Oslo anlaşmasının bir uzantısı olan Filistin yönetiminin feshedilmesi ve anlaşma gereği yönetimin, kendi üzerinde bulunan bütün sorumluluklardan feragat etmesidir. Fakat yönetimin, Filistin Kurtuluş Örgütü bünyesinden çıkmış ve devlete bağlı resmi bir hükümet olarak kalmaya devam etmesidir. Böylece sadece ulusal mutabakat ekseninde artık işgal gücüne son verme aracı haline gelecek ve doğacak olan bütün sorumlulukları işgal gücü olarak İsrail'e yükleyecektir. Nitekim Filistin yönetimi, anlaşmalara göre aslında işgal gücünün sorumluluğu altında olması gereken eğitim, sağlık ve güvenlik gibi birçok sorumluluğu kendisi yerine getiriyordu. Şuan işgal altında bulunan Filistin'in anlaşmalardan da çekildikten sonra İsrail'den kendi işgali altındaki Filistinlilere karşı artık sorumluluklarını yerine getirmesini isteyebilir.
- **Filistin Yönetiminin Tamamen Feshedilmesi:** Bununla kastettiğimiz Filistin yönetiminin kendisine bağlı bütün kuruluşlarıyla beraber özünden feshedilmesidir. Yani 1993 yılında yapılan Oslo antlaşmasından önceki sahneye dönülmesidir. Bu durumun sonucu, büyük bir olasılıkla kaosa ve güvenlik açığına, sonrasında İsrail'in Batı Şeria'da egemenlik uygulamasına ve kamu hizmet sisteminin geri gelmesine varacaktır. Zaten kamu hizmet sistemi, İsrail'in, Filistinliler ile İsraili kamu idare yetkililerinin doğrudan görüşmek için birtakım araçlar kurmak suretiyle geçmişten beri altyapısını kurmaya çalıştığı bir sistemdir (Koordineli bir geçiş süreci gibi).

Sonuç

İsrail-Filistin anlaşmalarının durdurulması konusundaki ciddiyetin hangi ölçüde olduğunu söylemek henüz erken ancak gerçek şu ki bu adım, geniş bir yankı uyandırarak hem

sınıfsal hem toplumsal bir istek haline geldi. Nitekim bu adımdan sonra çeşitli Filistinli gurupların tutumlarına bakılırsa bu gerçeği anlamak mümkündür. Zira bu şekilde bütün sorumluluklar ve olası bütün sonuçlar, işgalci bir güç olduğu gerekçesiyle İsrail'e yüklenecektir. Ne var ki bunun gerçekleşmesi, hem hukuki hem siyasi açıdan hem de realite bakımından bir takım karışıklık ve zorluklar içermektedir. Bu durum ise bugün bize otoritesini seçimlerden alan ve her bir Filistin vatandaşını temsil eden ulusal bir Filistin projesinin olmayışını sorguluyor. Kuşkusuz bugünün en önemli adımı budur.